

УДК 351:332.87(477)(045)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-1107-1117](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-1107-1117)

Серьогіна Наталія Олексіївна доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри медицини невідкладних станів Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, <https://orcid.org/0000-0002-4491-4723>

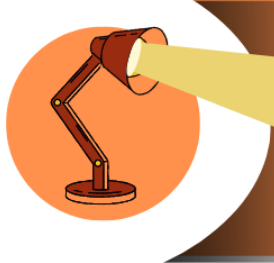
Смірнов Олексій Анатолійович аспірант кафедри медицини невідкладних станів Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, <https://orcid.org/0009-0001-6997-4618>

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ДЕГРАДУЮЧИХ ПРОМИСЛОВИХ БУДІВЕЛЬ І ТЕРИТОРІЙ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасних викликів у сфері державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій. Визначено, що деіндустріалізаційні процеси, які активізувалися вкінці ХХ століття посприяли виникненню доволі великої кількості деградуючих промислових об'єктів та територій. В контексті нашої держави, дана проблематика набула системності, що пов'язано фізичним та моральним зносом основних фондів, недостатньою ефективністю приватизації та зміною структури національної економіки. Останніми роками спостерігається ускладнення ситуації через масштабні руйнування промислового потенціалу в результаті повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави, що доповнило перелік деградуючих територій зі своєрідним статусом небезпеки та руйнувань.

Основним протиріччям сучасності є те, що деградуючі промислові будівлі і території мають неабиякий потенціал для територіального розвитку (підходяще розташування, наявність комунікацій, транспортна доступність тощо), однак їх зміни досі є фрагментарними та малоефективними. Визначальною перепорою є криза в сфері державного регулювання, яка виражається у: відсутності спеціалізованого законодавчого забезпечення, яке б чітко розкривало поняття «деградуючих промислових будівель і територій» та правові важелі для її ревіталізації, несхожі з стандартними процедурами сучасного будівництва; фінансово-інвестиційних перешкодах (наявні економічні механізми не зважають на величезні витрати інвесторів на екологічну санацію та демонтаж застарілих конструкцій); відсутністю державних стандартів здійснення екологічного аудиту та механізмів розподілу відповідальності за забруднення.

В умовах післявоєнного відновлення України звичні підходи до управління державним майном та земельними ресурсами стали неефективними. Тому потреба у швидкому пристосуванні економіки до європейських стандартів потребує розробки сучасної парадигми державного регулювання, яка б аналізувала деградуючі будівля і території не в якості тягарю, а як стратегічний ресурс, необхідний для інноваційно-екологічного прогресу.

Ключові слова: державне регулювання, деградуючі промислові будівлі, деградуючі промислові території, трансформація деградуючих промислових будівель і територій, виклики.

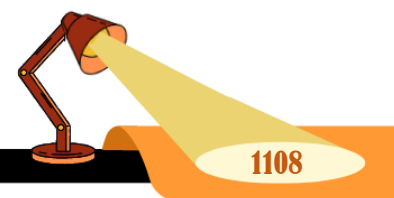
Nataliia Serohina Oleksiivna Doctor of Public Administration, candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the Department of Department of Emergency Medicine Shupyk National Healthcare University of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4491-4723>

Smirnov Oleksii PhD student of the Department of Department of Emergency Medicine at Shupyk National University of Healthcare of Ukraine, <https://orcid.org/0009-0001-6997-4618>

MODERN CHALLENGES IN THE SPHERE OF STATE REGULATION OF THE TRANSFORMATION OF DEGRADING INDUSTRIAL BUILDINGS AND TERRITORIES

Abstract. The article is devoted to the study of modern challenges in the sphere of state regulation of the transformation of degrading industrial buildings and territories. It is determined that the deindustrialization processes that intensified at the end of the twentieth century contributed to the emergence of a fairly large number of degrading industrial facilities and territories. In the context of our state, this problem has become systematic, which is associated with the physical and moral wear and tear of fixed assets, insufficient efficiency of privatization and changes in the structure of the national economy. In recent years, the situation has become more complicated due to the large-scale destruction of industrial potential as a result of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of our state, which has supplemented the list of degrading territories with a peculiar status of danger and destruction.

The main contradiction of our time is that deteriorating industrial buildings and territories have a significant potential for territorial development (suitable location, availability of communications, transport accessibility, etc.), but their changes are still fragmentary and ineffective. The defining obstacle is the crisis in the field of state regulation, which is expressed in: the lack of specialized legislative support that would clearly reveal the concept of "degrading industrial buildings and territories" and legal

levers for its revitalization, which are not similar to standard procedures of modern construction; financial and investment obstacles (existing economic mechanisms do not take into account the huge costs of investors for environmental rehabilitation and dismantling of outdated structures); the lack of state standards for conducting environmental audits and mechanisms for distributing responsibility for pollution. In the conditions of post-war reconstruction of Ukraine, the usual approaches to managing state property and land resources have become ineffective. Therefore, the need for rapid adaptation of the economy to European standards requires the development of a modern paradigm of state regulation, which would analyze deteriorating buildings and territories not as a burden, but as a strategic resource necessary for innovative and ecological progress.

Keywords: state regulation, deteriorating industrial buildings, deteriorating industrial territories, transformation of deteriorating industrial buildings and territories, challenges.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день трансформація деградуючих промислових будівель і територій вважається найбільш актуальною проблемою новітнього містобудування та державного управління в нашій державі, що може суттєво позначатися на сталому розвитку не тільки окремих міст, але й цілих регіонів. Дана проблематика набуває виняткової актуальності в умовах після-воєнного відновлення держави, коли ефективне використання кожної території відіграє критично важливу роль. Крім цього, на актуальність дослідження даної проблематики впливають:

1. Економічний потенціал. Так, відновлення промислових будівель і територій дає можливість повернути в господарський обіг важливі земельні ділянки, які розташовані неодноразово у привабливих місцях в контексті логістики та інфраструктури, мінімізуючи необхідність в освоєнні нових територій.

2. Екологічна безпека. Так, деградуючі промислові будівлі і території неодноразово виступають осередками небезпечного забруднення земель та вод, що загрожує здоров'ю суспільства та довкіллю. Їх відновлення є невід'ємним елементом забезпечення екологічної безпеки.

3. Соціально-естетичний потенціал. Деградуючі промислові будівлі і території здатні погіршувати якість людської життєдіяльності у прилеглих районах, створювати депресивний візуальний вигляд та можуть виступати осередком соціальної напруги. Їх зміни на новітні житлово-комерційні чи рекреаційно-виробничі об'єкти дозволяє забезпечити комплексний розвиток міст.

4. Недосконалість державного регулювання. Так, наявна нормативно-правова база, фінансові засоби та механізми координації між владними інституціями є недостатніми для забезпечення ефективного розв'язання цих завдань.

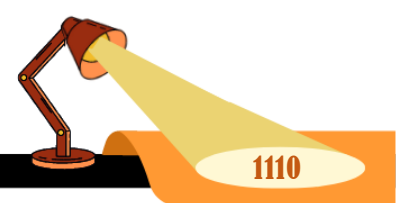
Тому все вище наведене обумовлює нагальність проведення дослідження державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій з метою чіткого розкриття викликів у даній сфері.

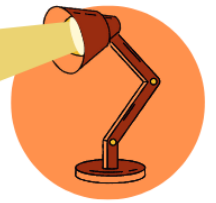
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблематика висвітлювалася такими ученими як І. Бабій, Н. Білошицька, М. Білошицький, С. Бірюк, Д. Гулей, О. Жадан, С. Крижановський, Л. Кучеренко, О. Ободянська, А. Пандас, А. Руденко, Н. Соснова, Г. Татарченко та іншими. Масив наукових праць вище наведених науковців присвячених здебільшого систематизації деградуючих будівель і територій, аналіз практики зарубіжних держав в сфері ревіталізації та пропозицій стосовно окремих аспектів управління. Проте комплексний аналіз саме новітніх викликів у сфері державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій, з урахуванням специфіки вітчизняного законодавства та наявної ситуації в державі, зостається недостатньо висвітленим.

Мета статті – дослідження сучасних викликів у сфері державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку інформаційного суспільства, держави світу наражаються на глобальну проблему деградованих будівель і територій в структурі міста, більшість з яких має виробниче призначення. На даний час криза індустріалізму та перехід до постіндустріалізації, більшість виробничих територій визнані такими, що потребують просторової трансформації. Тому, на сьогодні проблема деградованих будівель і територій вважається найбільш актуальною проблемою людства. Доцільність відновлення деградованих будівель і територій, впровадження сучасних, актуальних функцій, які потрібні тим чи іншим районам міста визначає різні аспекти районного розвитку.

Кризовий економічний стан, трансформація галузевої структури економіки України в бік невиробничої сфери призвели до промислового спаду. З'явилися такі проблеми, як екстенсивна індустріалізація, висока концентрація занедбаних об'єктів промислової нерухомості, неефективне використання виробничих територій, зношена інфраструктура, низька якість житлової нерухомості, як частини промислових зон, екологічна нестабільність. Стало очевидно, що велика частка міської території не відповідає сучасним вимогам і потребує суттєвої реконцепції. Сучасні українські міста мають безліч проблем просторового розвитку – це і ущільненість забудови, невпорядкованість жилих та рекреаційних зон, низький рівень розвитку транспортної інфраструктури, яка не відповідає навантаженню, а висока частка промислово-складських територій хаотично розташовані безпосередньо у центрі міста, займаючи гігантські площі земельних масивів, що гальмує розвиток житлового будівництва, обмежує розширення інфраструктури міста, а також істотно впливає на стійке економічне становище. Питання відновлення деградуючих промислових територій зі зношеними

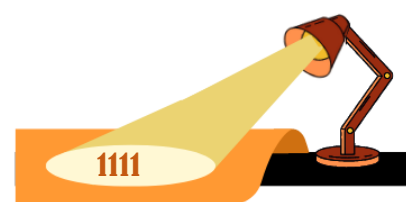

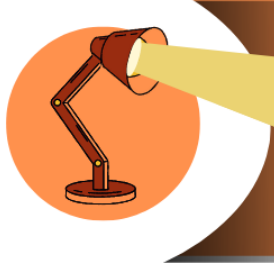

будівлями та масштабними просторовими ресурсами повинно бути ключовим для розгляду задля виходу з ситуації, що склалася [1].

Деградуючі промислові будівлі і території – це колишні промислові будівлі і території, які з плином часу втратили чи продовжують втрачати свою історичну, архітектурну та культурну цінність, первісну функціональність, економічну ефективність та актуальність для міста, наразі частково використовуються чи не використовуються взагалі. Маючи неналежний загальний стан розпланувальної, об'ємно-просторової та композиційної систем, з плином часу вони стають місцями зниження міської активності, занедбаними і зруйнованими ділянками, що підвищують криміногенний стан міста. Рівень деградації певної будівлі чи території визначається через таке поняття, як «деструкція». Деструкція – це порушення і втрата розпланувальної, архітектурно-образної, конструктивної, об'ємно-просторової і функціональної цілісності будівлі чи території через пошкодження чи руйнування внаслідок різних факторів, таких як природне старіння, відсутність належного обслуговування, зовнішні штучні втручання та природно-кліматичні зміни. На сьогодні проблеми існування занедбаних деградуючих історично сформованих колишніх промислових будівель і територій залишаються актуальними для багатьох міст в різних країнах світу. Це питання, які умовно можна систематизувати, як екологічні, історико-культурні, містобудівні, архітектурні, функціонально-утилітарні, соціальні, економічні та нормативно-правові. Як правило, вони вирішуються шляхом трансформації цих будівель і територій, при якій передбачається їх оживлення і активізація зі збереженням, і подальшим розвитком існуючої культурної спадщини для гармонійної інтеграції в сучасне міське життя [2].

Вивчивши світовий досвід відновлення деградованих будівель і територій, можна зробити висновок, що методика відновлення деградованих виробничих територій кожної країни, регіону залежить від індивідуальних. Після розпаду СРСР, Україна знаходиться тільки в процесі осмислення проблеми виникнення деградованих виробничих територій в міській структурі та варіанти її вирішення. В другій половині ХХ століття в США і країнах Європи почалися своєрідні виклики, що стали вирішенням проблеми деградованих територій в певних регіонах та показовими прикладами для інших. В Європі це поява «еко-міст», які стали поштовхом до появи різних організацій та проведення конференцій, пов'язаних з проблемами населених пунктів. В США поява таких концепцій як Новий та Ландшафтний урбанізм, які своїми методами сприяли вирішенню багатьох проблем міського значення в багатьох регіонах. Аналіз світового досвіду відновлення деградованих виробничих територій дозволяє сформулювати основні чинники, що призвели до деградування – містобудівний, екологічний та соціально-економічний. На основі «чинників деградування» можна сформулювати типи відновлення: модернізація, повна перебудова, часткове

перепрофілювання, та виділити види перепрофілювання та перебудови виробництв за функціональною ознакою: громадсько-ділова, житлова, культурно-видовищна, освітня та рекреаційна та виробнича [3].

Д. Гулей передбачає розгляд трансформації саме як комплексного і цілісного процесу, що має на меті не лише функціональні зміни, але й створення нових та підсилення сталих естетичних, екологічних, соціокультурних та економічних цінностей, а також на різних рівнях усунення чи зменшення отриманих деструкцій. І головним є те, що всі трансформації деградуючих промислових будівель і територій мають бути здійснені в рамках збереження історичного контексту і автентичного вигляду цінних історичних будівель. І для таких трансформацій мають бути залучені різні реставраційні і реконструктивні методи. Все разом це буде сприяти збереженню культурної спадщини, створенню стимулюючого та життєздатного міського середовища, а також простору для соціальної взаємодії та інновацій [4].

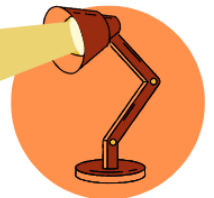
Отже, під трансформацією деградуючих промислових будівель і територій слід вважати системний та нероздільний трансформаційний процес у них, який веде за собою зміни функцій, форм, значення, візуального виду, при цьому беручи до уваги історично ретроспективу з метою покращення та адаптації під новітні вимоги міста та суспільну життєдіяльність. Тому, деградуючі промислові будівлі і території варто вважати минулими промисловими будівлями та територіями, які протягом певного періоду часом втратили чи продовжують втрачати власне історично-архітектурне та культурне значення, первинну функціональність, ефективність та актуальність для міста, та на даний час частково використовуються чи взагалі не використовуються.

З аналізу вітчизняних і закордонних прикладів трансформації деградуючих промислових будівель і територій випливає, що існують наступні варіанти розвитку та перетворення колишніх підприємств:

- перетворення на суспільно-ділову та торгову зону: повна або часткова ревіталізація неефективних територій і об'єктів зі зручним розташуванням біля магістралей загальноміського значення, зупинок громадського транспорту;
- перетворення на житлову забудову: за умови відповідності території санітарно-гігієнічним вимогам до житлових зон, а колишнє виробництво не належало до високого ступеня небезпеки, можлива ревіталізація під житло;
- перетворення на зону зелених насаджень: у крупних промислових містах рекреаційне навантаження постійно збільшується, тому рекреаційне використання колишніх виробничих підприємств є перспективним напрямком, спрямованим на оздоровлення міського середовища [5].

Процес адаптації деградуючих промислових будівель і територій до нових потреб є складним і багатогранним. Він включає в себе створення функціональної ієрархії приміщень, технічну реконструкцію застарілих елементів,

пріоритетність нових систем енергозбереження, врахування сценаріїв перебування людини в архітектурному просторі у майбутньому, здатність його до трансформації, тощо. Завдяки новому напрямку у містобудуванні, а саме, редевелопменту, можна активізувати та адаптувати старі індустріальні території чи занедбані історичні об'єкти під нові потреби мешканців міст. Редевелопмент має комплекс позитивних ефектів – з мапи міста «зникають» нефункціонуючі занедбані об'єкти або й цілі райони, місцеві мешканці отримують нові житлові комплекси чи бізнес-центри з багатофункціональним наповненням, де в одному просторі поєднуються різні активності, що додає йому зручності. Існує декілька видів редевелопменту, що пов'язані з повнотою реставраційно-реконструктивного втручання. Завдяки різноманітності композиційних прийомів у редевелопменті можливо урізноманітнити та надати оригінальні та самобутні риси кожному конкретному об'єкту, що потребує ревіталізації, реновації, адаптації і рефункціоналізації. Процес редевелопменту набирає досить швидких темпів в Україні, що в майбутньому збільшить кількість успішних об'єктів, що будуть повернені до активного життя на місці деградуючих промислових історично-цінних територій [6].

Отже, на нашу думку, редевелопмент деградуючих промислових будівель і територій слід вважати процесом зміни занедбаних будівель і територій на сучасні функціональні простори, що значно покращує планування міста, підвищує ефективність використання земельних ділянок, оновлює інфраструктуру, змінює цільове призначення територій та мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище, створюючи нові перспективи для економіки та міського життя. Це передбачає повну перебудову чи перерозподіл територій, удосконалення транспортно-інженерної логістики, що посилює інвестиційну привабливість таких будівель і територій та покращує якість життя містян.

В результаті містобудівної реабілітації деградуючих промислових будівель і територій слід очікувати отримання наступних показників: скорочення території промислового призначення; використання звільнених територій в якості внутрішньо міських територій резервів для житлового будівництва, для розвитку і реабілітації територій природного комплексу; зниження класу шкідливості територій виробничого використання; скорочення міських територій, що знаходяться під впливом санітарно-захисних зон; покращення стану навколишнього середовища і санітарно-гігієнічних умов проживання за рахунок ліквідації екологічно шкідливих об'єктів реорганізованих промислових зон; технічне переоснащення виробничих об'єктів збережених промислових зон, що забезпечують скорочення допустимого розміру санітарно-захисних зон підприємств до межі ділянки. Міська політика перетворення промислових територій буде ефективною при реалізації наступних положень:

–при реконструкції і модернізації промислових територій повинні інтегруватися в міське середовище у відповідності з архітектурною та планувальною

організацією міських кварталів. Планування промислових територій, застосовувані на виробництві технології та архітектурні риси повинні бути рідними місту;

– стимулювання збереження і розміщення в місті виробництв з відсутністю негативного впливу на навколишнє середовище;

– стримування розширення забудованих територій, в тому числі і селищного призначення;

– креативне використання архітектурних особливостей та наявної інфраструктури промислових об'єктів або модернізація їх під потреби розвитку (нових технологій, системи освіти, малого бізнесу, творчості, дозвілля);

– розвитку технопарків, наукових містечок, бізнес-парків безпосередньо в структурі міста, послідовне заміщення виживши функцій забудованих промислових територій;

– відстеження ініціатив власників промислових об'єктів і суб'єктів – потенційних користувачів промислових «надлишків» – та своєчасне реагування на їх бажання для можливості пошуку рішення задачі модернізації промислових територій [7; 8; 9; 10].

Деградовані території потребують відновлення, що розглядається як процес, складна динамічна система, що розподілена в просторі та часі. Термін «відновлення» включає різні підходи в залежності від характеру ураження: ревіталізація, адаптація музеєфікація, реновація. Відновлення може включатися в будь-якому часовому моменті процесу деградації. «Нова індустріалізація» може розглядатися як відновлення виробничих комплексів в нових умовах. Багато розвинених державах Європи, Азії та США відтворюють це в рамках концепції «Нової індустріалізації». Так, після тривалої кризи, в країнах ЄС було вирішено спрямувати курс на відтворення індустріалізації, підтримку інноваційних технологій. В свою чергу, для промисловості ЄС важливим завданням стає створення екологічно чистих виробництв і транспорту, а цифрові продукти і технології, при цьому, відіграють роль основного фактору відродження європейської промисловості. Для України «Нова індустріалізація» може бути одним з головних рішень при принципово новому підході до розвитку нових підприємств та модернізації існуючих, за умови необхідності підтримки базових галузей виробництва [11].

В Україні нормативна документація, що забезпечує та регламентує процес державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій, на відміну від країн Європи та США ще не набула достатнього рівня розвитку. З аналізу закордонного досвіду в Україні при розробленні проектів ревіталізації деградуючих промислових будівель і територій необхідно врахувати стандарти екологічної стійкості, соціальної справедливості та економічної життєздатності проекту, а також прозорості та підзвітності процесу ревіталізації. Крім того, для успішної реалізації проектів необхідною є державна

підтримка об'єднаних територіальних громад із залученням бізнесу та інвестицій, орієнтованих на сталий розвиток міських територій [12].

Отже, державне регулювання трансформації деградуючих будівель і територій має продовжувати зміни стимулююче-партнерської моделі. Це, в свою чергу, потребує розробки Закону України «Про ревіталізацію коричневих територій», формування фондів екологічної санації та введення механізмів державно-приватного партнерства, що дасть можливість розподілити фінансові ризики між державою та бізнес-сектором.

Висновки. Таким чином, сучасні виклики в сфері державного регулювання трансформацією деградуючих промислових будівель і територій в Україні пов'язані із:

– недостатньо ефективним нормативно-правовим забезпеченням. Так, на сьогоднішній день немає єдиної комплексної нормативно-правової бази в контексті ревіталізації «коричневих» територій, що ускладнює трансформаційний процес. Тому поняття та механізми ревіталізації вимагають чіткої законодавчої регламентації на державному рівні;

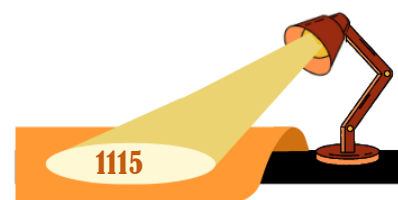
– високими фінансовими витратами. Так, трансформація промислових будівель і територій потребує вагомих інвестицій, які неодноразово є співмірними чи навіть перевищують витрати на освоєння нових територій. Це включає витрати, пов'язані із демонтажем старих будівель, зміною цільового призначення земельних ділянок та очищенням забруднених ґрунтів і вод;

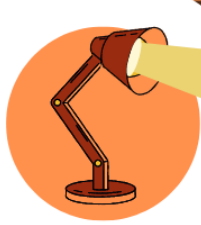
– екологічним забрудненням та оцінюванням ризиків. Чимала кількість деградуючих промислових будівель і територій вважаються осередком небезпечних хімічних речовин та забруднювачів, що обумовлює виникнення ризиків для суспільного здоров'я та довкілля. Оцінювання та ліквідація такого забруднення є доволі складним технічно-фінансовим викликом;

– правовими та майновими питаннями. Так, проблеми з визначенням права власності на земельну ділянку та будівлі, наявність будь-яких обтяжень суттєво ускладнюють залучення інвесторів. Тому варто розв'язати питання відповідальності за минуле забруднення;

– браком ефективних фінансових інструментів. Так, наявна система державного сприяння та податкових стимулів для проектів відновлення деградуючих промислових будівель і територій є недостатньою чи навіть непослідовною. Тому варто розробити дієві механізми фінансування, гранти та податкові пільги з метою притягнення інвестицій;

– кадровими питаннями, оскільки на даний час спостерігається брак спеціалістів з належним досвідом та знаннями в сфері комплексного управління проектами відновлення деградуючих промислових будівель і територій. Також спостерігаються проблеми, пов'язані із координацією між різними владними інституціями та зацікавленими сторонами;

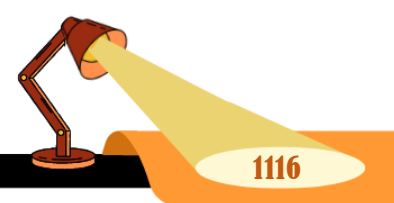

– соціальним аспектом. Так, на сьогодні існує нагальна потреба у збереження архітектурно-промислової спадщини, інтеграції оновлених об'єктів у новітній міський осередок, а також забезпеченні активної участі громадськості у процесах трансформації.

На нашу думку, вирішення вище наведених викликів потребує комплексного підходу, що передбачає розробку єдиної державної політики, удосконалення законодавства, створення відкритих механізмів фінансування та забезпечення участі бізнесу.

Література:

1. Пандас А.В., Крижановський С.О. Редевелопмент як перспективний механізм розвитку промислової зони. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 64-67.
2. Гулей Д. В. Принципи та методи трансформації деградуючих промислових будівель і територій: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії. Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2023. 243 с.
3. Руденко А. О. Світовий досвід відновлення деградованих виробничих територій. *Науковий вісник будівництва*. 2019. № 2 (96). С. 105-109. DOI: <https://doi.org/10.29295/2311-7257-2019-96-2-105-109>.
4. Гулей Д. В. Принципи та методи трансформації деградуючих промислових будівель і територій: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії. Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури, 2023. 243 с.
5. Білошицька Н.І., Татарченко Г.О., Білошицький М.В. Ревіталізація промислових підприємств: історія, основні принципи та прийоми. *Просторовий розвиток*. 2023. № 4. С. 76-94. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.76-94>
6. Гулей Д.В. Редевелопмент деградуючих промислових територій в контексті історичної забудови міст. *Містобудування та територіальне планування*. 2023. № 79. С. 93-102. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.93-102>
7. Kobylarczyk J., Kuśnierz-Krupa D., Paprzyca. K Art-klaster jako wynik działań rewitalizacyjnych w przestrzeni miejskiej. *Містобудування та територіальне планування*. 2018. № 68. С. 236-246.
8. Бірюк С.П. Вплив розвитку промислово-виробничого комплексу на територіально-планувальну організацію міста (на прикладі м. Києва). *Містобудування та територіальне планування*. 2013. Вип. 48. С. 52-56.
9. Соснова Н. С. Теоретико-методологічні основи формування громадських просторів міст України: автореф. дис. ... доктора архітектури : 18.00.01. Львів, 2021. 43 с.
10. Кучеренко Л.В., Бабій І.М., Ободянська О.І., Жадан О.Л. Перспективні напрями реабілітації промислових територій. *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві*. 2024. Вип. 36. С. 119-123. DOI: <https://doi.org/10.31649/2311-1429-2024-1-119-123>
11. Руденко А. О. Відновлення деградуючих територій як актуальний процес сьогодення. *Науковий вісник будівництва*. 2019. № 4. С. 147-153. DOI: <https://doi.org/10.29295/2311-7257-2019-98-4-147-153>.
12. Білошицька Н.І., Татарченко Г.О., Білошицький М.В. Ревіталізація промислових підприємств: історія, основні принципи та прийоми. *Просторовий розвиток*. 2023. № 4. С. 76-94. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.76-94>

References:

1. Pandas, A.V., & Kryzhanovskiy, S.O. (2018). Redevelopment yak perspektyvnyi mekhanizm rozvytku promyslovoi zony [Redevelopment as a promising mechanism for the development of an industrial zone]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 12, 64-67 [in Ukrainian].
2. Hulei, D.V. (2023). Pryntsypy ta metody transformatsii dehraduiuchykh promyslovykh budivel i terytorii [Principles and methods of transformation of degrading industrial buildings and territories]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury [in Ukrainian].
3. Rudenko, A.O. (2019). Svitovyi dosvid vidnovlennia dehradovanykh vyrobnychykh terytorii [World experience in the restoration of degraded industrial territories]. *Naukovyi visnyk budivnytstva – Scientific Bulletin of Construction*, 2 (96), 105-109. DOI: <https://doi.org/10.29295/2311-7257-2019-96-2-105-109> [in Ukrainian].
4. Hulei, D.V. (2023). Pryntsypy ta metody transformatsii dehraduiuchykh promyslovykh budivel i terytorii [Principles and methods of transformation of degrading industrial buildings and territories]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury [in Ukrainian].
5. Biloshytska, N.I., Tatarchenko, H.O., & Biloshytskyi, M.V. (2023). Revitalizatsiia promyslovykh pidpriemstv: istoriia, osnovni pryntsypy ta pryomy [Revitalization of industrial enterprises: history, basic principles and methods]. *Prostorovyi rozvytok – Spatial development*, 4, 76-94. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.76-94> [in Ukrainian].
6. Hulei, D.V. (2023). Redevelopment dehraduiuchykh promyslovykh terytorii v konteksti istorychnoi zabudovy mist [Redevelopment of degrading industrial territories in the context of historical urban development]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia – Urban planning and territorial planning*, 79, 93-102. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.93-102> [in Ukrainian].
7. Kobylarczyk, J., Kuśnierz-Krupa, D., & Paprzyca, K. (2018). Art-klaster jako wynik działań rewitalizacyjnych w przestrzeni miejskiej. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, 68, 236-246 [in Polish].
8. Biriuk, S.P. (2013). Vplyv rozvytku promyslovo-vyrobnychoho kompleksu na terytorialno-planuvalnu orhanizatsiiu mista (na prykladi m. Kyieva) [The impact of the development of the industrial and production complex on the territorial and planning organization of the city (on the example of Kyiv)]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia – Urban Planning and Territorial Planning*, 48, 52-56 [in Ukrainian].
9. Sosnova, N.S. (2021). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hromadskykh prostoriv mist Ukrainy [Theoretical and methodological foundations of the formation of public spaces in Ukrainian cities]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
10. Kucherenko, L.V., Babii, I.M., Obodianska, O.I., & Zhadan, O.L. (2024). Perspektyvni napriamy rehabilitatsii promyslovykh terytorii [Promising directions of rehabilitation of industrial areas]. *Suchasni tekhnolohii, materialy i konstruksii v budivnytstvi – Modern technologies, materials and structures in construction*, 36, 119-123. DOI: <https://doi.org/10.31649/2311-1429-2024-1-119-123> [in Ukrainian].
11. Rudenko, A.O. (2019). Vidnovlennia dehraduiuchykh terytorii yak aktualnyi protses sohodennia [Restoration of degraded territories as a relevant process of today]. *Naukovyi visnyk budivnytstva – Scientific Bulletin of Construction*, 4, 147-153. DOI: <https://doi.org/10.29295/2311-7257-2019-98-4-147-153> [in Ukrainian].
12. Biloshytska, N.I., Tatarchenko, H.O., & Biloshytskyi, M.V. (2023). Revitalizatsiia promyslovykh pidpriemstv: istoriia, osnovni pryntsypy ta pryomy [Revitalization of industrial enterprises: history, basic principles and methods]. *Prostorovyi rozvytok – Spatial development*, 4, 76-94. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.76-94> [in Ukrainian].

